

שער 1: חדשי המלחמה הראשונים

נובמבר 1947 — מרס 1948

כבר למחרת החלטת עצרת או"ם בדבר חלוקת הארץ הוברר ליישוב העברי שנכון לו מאבקי-דימים בדרך להגשמת שאיפותיו. ב-30 בנובמבר בשעות הבוקר הותקף אוטובוס יהודי בדרכו לירושלים ליד שדה-התעופה לוד וחמישה מנוסעיו נהרגו. למחרת היום פשט המון ערבי מוסת על המרכז המסחרי בירושלים והעלה את החנויות היהודיות באש, בלי שהמשטרה הבריטית תנקוף אצבע. כשלב זה נמצא היישוב העברי ביסודו במצב של התגוננות. הבעיות והתפקידים העיקריים שעמדו לפני הפיקוד היהודי היו: א) הדאגה לבטחון בערים המעורבות — תל-אביב-יפו, חיפה, ירושלים, צפת וטבריה; ב) פעולות-גמול כמענה לפעולות תוקפניות ערביות; ג) הגנת יישובים מבודדים; ד) הבטחת התנועה בדרכים (ושמירת צינור המים בנגב).

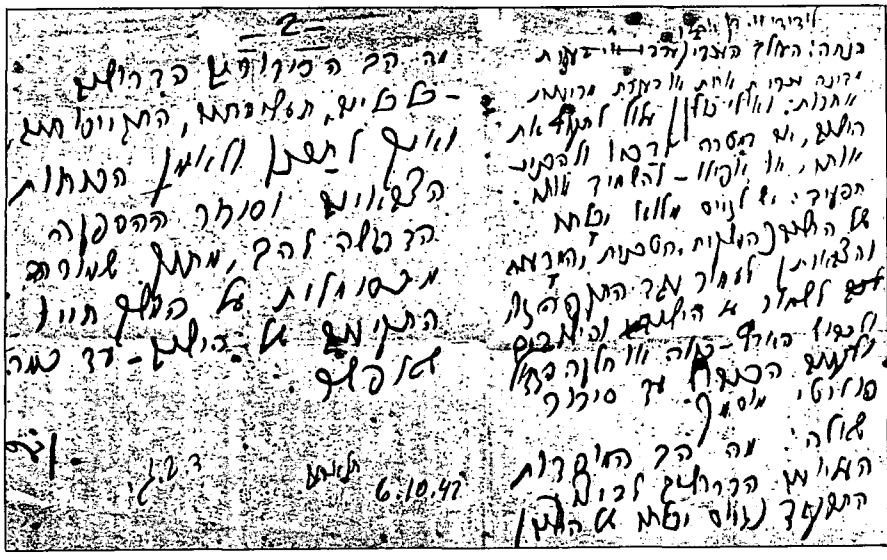
הערבים שבערים המעורבות היו צולפים לתוך השכונות היהודיות ומחרידים אליהן מכוונות-תופת. הם זכו לכמה הצלחות בולטות: מכוונות-תופת הוחדרו ופוצצו ליד תחנת האוטובוסים היהודים במרכז חיפה, לבניין מערכת "פאלסטיין פוסט", לרחוב בן-יהודה, לחצר המוסדות הלאומיים ולשכונת ימין-משה (כולם בירושלים). לרחוב הנמל בחיפה. בהכנת מכוונות-התופת עסקו בעיקר שכירי-חרב זרים (עריקים בריטיים והרפתקנים יוגוסלאבים, גרמנים, פולנים ואחרים). היישוב העברי הגיב בנשק דומה: לח"י פוצץ את בניין הממשל התורכי ביפו ("הסארייה"), אצ"ל הטיל פצצות בשער יפו בירושלים, וההגנה החרידה מכוונות-תופת לרחוב עיראק בחיפה ואף הצליחה לפוצץ מכוונת-תופת ערבית בשעת הכנתה במזרח חיפה. במרוצת הזמן ניסו הערבים לא רק להטריד את השכונות היהודיות באש, אלא אף לכבוש אותן: ב-14.12.47 הותקפה שכונת התקווה בת"א; מפברואר 1948 ואילך הותקפו השכונות היהודיות בירושלים — מקור-חיים, ימין-משה, הרובע היהודי בעיר העתיקה, קיבוץ רמת-רחל, תלפיות; המרכז המסחרי היהודי המבודד בחיפה, העיר העתיקה היהודית בטבריה, ושכונות בצפת. במשך כל תולדות ההתיישבות העברית בארץ היתה נחושה החלטתם של המתיישבים שלא לפנות לעת מהומות ("מאורעות") שום יישוב שנשקפה לו סכנת כיתור; אם נאלצו לעשות כן בלחץ הנסיבות — תמיד שבו יהודים ונאחזו במקומות אלה מחדש (תל-חי, הר-טוב, כפר אוריה, רוחמה). והיה זה הישג מפואר של "ההגנה", שער יום כיבוש גוש עציון (13.5.48) ע"י הלגיון הערבי לא הופקר שום יישוב עברי. החלטה זו שלא לנטוש יישובים מבודדים העמיסה עומס כבד על כתפי הנהגת היישוב והכוחות הלוחמים. ב-9.1.48 הותקף קיבוץ כפר סולד, וכעבור יומיים כפר אוריה. ב-14.1.48 הותקף גוש עציון ולעזרתו הוחשה תגבורת, "מחלקת הל"ה"; היא הותקפה בדרכה ע"י המון ערבי וכל אנשיה נפלו בהתגוננם עד הכדור האחרון. ב-20.1.48 נהרפה התקפה על קיבוץ יחיעם. ב-16.2.48 ביצע "צבא ההצלה" של קאוקג'י את התקפתו הראשונה על טירת-צבי בעמק בית-שאן, אבל נהרף. בימים 20, 21, 22 במאוס ניסו הערבים לכבוש את הר-טוב; הם הרסו את בית-החרושת למלט "שמשון" שבקירבת מקום, אך לא הצליחו לחדור לתוך המושבה. ב-22.3.48 הותקפו נוה-יעקב שמצפון לירושלים, ב-24 בו עטרות, ונעשה ניסיון לכבוש את ניצנים בדרום ואת סג'יה בצפון. התקפות נערכו גם על כפר-יעבץ בשרון ועל יישובי הנגב נבטים, רביבים, כפר-דרום ועוד. כו בזמן היה הכרח להבטיח את חופש התחבורה היהודית בדרכים, ובעיקר את הקשר לירושלים, לנגב וליישובי הגליל. כבר בראשית המלחמה נאלצו הנוסעים לירושלים לוותר על המעבר דרך רמלה הערבית ולנסוע דרך רחובות, עקרון וחולדה שבדרך ללטרון. ביציאה מתל-אביב נאלצו לעקוף את השכונה הערבית אבו-כביר (במבואות יפו) ולנסוע דרך שכונת התקווה למקוה-ישראל; לעקוף את הכפרים הערבים יזור ובית דגן, ולנסוע דרך הפרדסים ממקוה-ישראל לראשון-לציון. בכמה פרקי-זמן מנע הכפר הערבי עגר (עקיר בימינו) את המעבר לירושלים, והתחבורה הופנתה בדרכי-עפר דרך נען וגור ללטרון, ובעונת החורף — דרך גדרה ומסמיה (כפר ערבי שקט בד"כ) ללטרון. כן נתעוררה בעיית הקשר עם הרבעים היהודיים בירושלים המנותקים מן העיר ועם היישובים שמחוצה לה, כגון נוה-יעקב ועטרות בצפון, גוש עציון בדרום, הר-טוב במערב, וצפון ים-המלח, בית-הערבה וסדום במזרח. מסובכת היתה גם בעיית התחבורה לנגב ואף ליישובי הגליל המזרחי והמערבי. בין תל-א לחיפה נותקה התחבורה בכביש הישיר ע"י "המשולש הקטן" — הכפרים ג'בע, עין עזאל, איגוז — והיא הועברה החל מזכרון-יעקב דרך ואדי מילך ליקנעם, משם ליגור ומיגור דרך כפר-אתא והקריות (הכניסה לחיפה מצד מזרח היתה חסומה ע"י הכפר הערבי בלדא-שיח). כמה כבישים נחסמו לחלוטין בפני היהודים, כגון כביש ואדי-ערה והכבישים שבאזורים ערביים טהורים. תחילה נתנה "ההגנה" "אבטחה צמודה" למכוניות הכודרות, ועד מהרה עברו לשיטת ה"שיירות". בכבישים מסוכנים הותקנו מכוניות משוריינות (משאיות עם תאי נהג משוריינים, אוטובוסים משוריינים, מכוניות ליווי משוריינות) — תוצרת בית, עמידות במידה מסוימת נגד אש מנשק קל. היו אמנם פגיעות ותקריות רבות בכל רכי הארץ, אבל עד ראשית מרס 1948 הצליחו היהודים לקיים בד"כ את-הקשר לכל היישובים.

בחודש מארס 1948 חל מיפנה לרעת היהודים במאבק על הדרכים. ב-14 לחודש עדיין הבקיעה לעצמה שיירה את דרכה, בעברה בעיירה הערבית פלוג'ה בדרום, תוך פיצוץ הבתים ברחובה הראשי, והגיעה לקבוץ גת המנותק. ב-17 בו הושמדה ליד קריית-מוצקין שיירת נשק ותחמושת ערבית בדרכה לחיפה. אולם ב-18 במאוס הותקפה שיירה יהודית בדרכה להר-טוב, ומיום זה ואילך רבו הכשלונות החמורים: ב-26.3 נלכדה ע"י הערבים ליד נבידניאל שיירה שחזרה מגוש עציון לירושלים. בקרב שנמשך יומיים אזלה תחמושתם של הלוחמים היהודים ומרובים היו פצועיהם. הם נאלצו לקבל הצעת-תיווך בריטית למסור את הנשק ואת הרכב לערבים תמורת העברתם של הפצועים ושאר האנשים לירושלים. למחרת היום ירדה מהלומה כבדה נוספת על היישוב: שיירת משוריינים, שניסתה לפרוץ אל קיבוץ יחיעם המנותק, נלכדה במארב ליד הכפר הערבי כברי וסבלה אבידות כבדות. למחרת עמדה לעלות שיירה מהשפלה לירושלים (מרבית המשוריינים שהופעלו בקו ירושלים נפלו לידי הערבים בקרב נבידניאל) והיא נחלקה במחסום ובמארב; כאשר הוחלט לסגת לחולדה, שקע חלק מהמכוניות בבוצ ולשיירה הוסבו אבידות כבדות.

נאמנה לקו שהינחה אותה בעבר, ניסתה "ההגנה" גם בראשית המלחמה להגיב ע"י פגיעה רק בתוקפים הערביים עצמם. עם התרחבות הפעולות החלו להעניש גם את בסיסי התוקפים. וכך הותקף הכפר סלמה (אשר תושביו תקפו את שכונת התקווה בת"א) ונערכה פשיטה על הכפר בלדא-שיח (31.12) בתגובה על רצח עשרות יהודים בבתי-הזיקוק בחיפה ע"י פועלים בני הכפר הזה. לאחר מכן החלו לפגוע באוביאקטים נוספים: אם פגעו הערבים בתחבורה יהודית בכביש מסוים — פגעו אף בתחבורתם בכבישים אלה. השלב הבא היו פשיטות "הרתעה": הכוונה היתה לאלץ את הערבים לפזר את מאמצייהם ע"י שיגנו על יישוביהם בעורף. הפעולה הבולטת ביותר מסוג זה היתה פשיטת יחידת פלמ"ח על הכפר סעסע בגליל (מסע רגלי של 15 שעות, 14.2.48).

התארגנות הצדדים הלוחמים

פניותו של ד. בן-גוריון ל-א. בן-ארצי בדבר הכנות למלחמה

לאחר הקונגרס הציוני הכ"ב שהתקיים בדצמבר 1946, קיבל לידיו בן-גוריון — יו"ר הנהלת הסוכנות את תיק הביטחון. לאחר לימוד בעיות הביטחון הביע את הערכתו, כי צפוי מצב חדש, בו יצטרך הישוב לעמוד לא רק בפני ערביי א"י, אלא אף בפני התערבות של מדינות ערב השכנות. בהקשר זה הוציא בן-גוריון באוקטובר 1947 הוראות מוסדות ההגנה. התעודה המובאת היא קטע מתוך ההוראה ובה הצגת השאלה. התעודה נשלחה לאלוף אפרים בן-ארצי, מי שהיה קצין בכריגדה היהודית בדרגת לויטננט-קולונל (סגן-אלוף).

לידיו א. בן-ארצי

הנחה: העולם הערבי (ערביי א"י בעזרת מדינה ערבית אחת או בעזרת מדינות אחדות ואולי כולן) עלול לתקוף את הישוב, אם במטרה לרכב ולהכניע אותו, או אפילו — להשמיד אותו.

תפקיד: יש לגייס מלוא יכולתו של הישוב (המשקית, הטכנית, המדעית והצבאית) לעמוד נגד התקפה זה לשמור על הישוב והישובים ולכבוש הארץ — כולה או חלקה הגדול ולקיים הכיבוש עד סיכום פוליטי מוסמך.

שאלה: מה הם המוסדות העליונים הדרושים לביצוע התפקיד (גיוס יכלתו של הישוב). מה הם הסדורים הדרושים — כלכליים, תעשייתיים, התגייסותיים, ואיך לתכנן ולאמן הכוחות הצבאיים וסדור ההספקה הדרושה להם, מתוך שמירה מקסימלית על המשך חייו התקינים של הישוב — עד כמה שאפשר.

ד.ב.ג.

הדו"ח הראשון של אסמאעיל צפות שחובר ע"י הועדה הצבאית והוגש למועצת הליגה הערבית ביום 9.10.47

הועדה הצבאית המתמדת ערכה את ישיבתה השניה בעאלי — ב-8.10.47. היא דנה במצב בפלשתינה לאור הידיעות שברשותה והגיעה למסקנות הבאות:

- 1. הציונים.**
 - א. לציונים בפלשתינה — ארגונים ומפלגות מדיניים, צבאיים ומנהלתיים העומדים על רמה ארגונית גבוהה מאוד. מוסדות אלו יוכלו ליהפך מיד לממשלה ציונית אשר לרשותה יעמדו כל האמצעים הדרושים לשלטון.
 - ב. ליהודים כיום כוחות גדולים באדם, בנשק ובציוד. כן יש להם עתודות גדולות של גברים מאומנים, או שניתן לאמנם, לגייסם ולרכוש במשך זמן קצר מאוד.
 - ג. ליהודים מקורות כספיים עצומים בארץ ומחוצה לה.
 - ה. ליהודים אפשרות גדולה של הבאת תגבורת וציוד מעבר לים ובקנה-מידה גדול.
- 2. ערביי פלשתינה.**
 - א. כיום אין לערביי פלשתינה כוחות מספיקים (אנשים, נשק וציוד). שיוכלו לעמוד באיזון שהיא צורה מול הארגונים הציוניים.
 - ב. באזורים בהם שולט רוב יהודי מתגוררים כיום 350.000 ערבים — בכפרים ובגושים מבודדים הצפויים לסכנת-כליה, אם יבצעו הציונים פעולות-נרחבות.
- 3. המצב המדיני.**

לאחר ההכרזה הבריטית על הפינוי, הפך המצב המדיני עדין ביותר. היהודים ידעו לנצל יפה את ההזדמנות הזו, באם המדינות הערביות לא תנקוטנה אמצעים צבאיים כדי לסכל את החלטות הציונים ולבטלן כליל. משום כך, החליטה הועדה הצבאית להמליץ לפני המדינות הערביות:

- א. לגייס מיד את המתנדבים, לציידם ולאמנם, באמצעות הממשלות או הארגונים הציבוריים.
- ב. על המדינות הערביות לרכז את מכסימום כוחותיהן במקומות קרובים לגבול הפלשתינאי, ולהקים מפקדה אחידה לכל הכוחות האמורים.
- ג. להרכיב, בהקדם האפשרי, מפקדה ערבית כללית, אשר בה תהיינה קשורות כל המפקדות ואשר למרותה יוכפפו כל הכוחות שירוכזו בפלשתינה גופא או בקרבתה, בין אם כוחות אלה יהיו סדירים או בלתי-סדירים. כן יש לקבוע את הרשות העומדת מעל מפקדה-כללית זו, ואשר בה תהיינה מיוצגות כל המדינות הערביות.
- ד. לספק לערביי פלשתינה (בשלב הראשון) לא פחות מ-10.000 רובים, כמות מספקת של מקלעים ורימונים, חומר-נפץ וכן סכום של מיליון דינאר שיעמוד לרשות הועדה הצבאית ויוצא על כוחות הלוחמים הפלשתינאיים. נוסף לזה, יש להעמיד לרשות הועדה קצינים, סמלים ומדריכים, אשר יאמנו לוחמים אלה.
- ה. יש לצפות שמספר הלוחמים בפלשתינה יגדל בקרוב, ויהיה צורך בכמויות גדולות של נשק ותחמושת; משום כך — על המדינות הערביות לקנות ולהכין את הנשק הדרוש לציוד מספר הלוחמים המוגדל.
- ו. לרכז מכסימום של מפציצים ומטוסי קרב בשדות-התעופה הקרובים לחוף המזרחי של הים התיכון. אווירונים אלה יעקבו אחר תנועות האניות, ועל ידי כך — ימנעו את האספקה שמקבלים היהודים מעבר לים.

מפקדה אחידה — ב-17 בדצמבר 1947 הפכה הועדה הצבאית עליה הוטל לפקח על ארגון העבודה ועל הוצאת הכספים שיוקצבו ע"י מדינות הליגה הערבית לעזרת ערביי א"י, למטה כללי של המפקדה העליונה. אמיר לוא אסמאעיל צפות פחה מעירק, מפקד הכוחות הערביים הפועלים בארץ ישראל.

החלטות הכינוס הערבי בחיפה לאחר החלטת האו"ם על החלוקה

1. על הועד הערבי העליון להכריז עצמו כממשלה ערבית פלשתינאית בשטחה של כל הארץ ולמלא מקום הממשלה המנדטורית שהודיעה על כונתה להחזיר המנדט שניתן לה.
2. יש להקים בכל עיר מערי פלשתינה ממשל מקומי, אשר יהיה כפוף לממשלה המרכזית.
3. במגמה למנוע השתררות תוהו ובוהו בארץ על ממשלה זו לארגן מיד את הבטחון המקומי, להבטיח את שלום הציבור וזכויותיו, לגבות מסים וכו'.
4. הממשלה תכריז על גיוס כללי. בהתאם לכך יקראו לדגל כל הזכרים בגיל 18-60 שנה.
5. כל אשר נבצר ממנו להתיצב לשירות הדגל — אם מסיבת בריאות או מסיבה מוצדקת אחרת — ישלם כופר-גיוס לאוצר הממשלה הערבית, בסך 50 לא"י ל-6 חודשים. (ההכנסה המשוערת מכופר-גיוס זה נאמדה בשלושה מיליון לא"י). הכנסות כופר זה תשמנה לרכישת נשק ולארגון צבא ערבי.
6. הממשלה הערבית תדאג לפינוי הנשים, הילדים והזקנים מאזורי הספר הגובלים עם המפקדות היהודיות — מחשש פן יתארעו מאורעות אשר יורידו את רוחם של הלוחמים.
7. הממשלה תארגן הקמתם של עמדות וביצורים באזורים הגובלים עם היהודים.
8. יש לפעול לזיון הנוער ולהקמת בסיסי-אימונים — אם בתוככי פלשתינה או במסגרת בתי-הספר הצבאיים בסוריה ובלבנון.

לאחר קבלת ההחלטה באו"ם כדבר חלוקת פלשתינה, הכריז הועד הערבי העליון על שביתה כללית בכל הארץ למשך שלושה ימים. בד בבד עם שביתה זו, קראה הועדה האר-מית בחיפה לעריכת כינוס כללי בעיר, אליו הזומנו נכבדי הערבים בעיר הכרמל ונציגי כל המוסדות והארגונים הערביים בעיר. ככינוס נדונו הצעדים אשר יש לנקוט בהם לקראת העתיד. לאחר ויכוחים ממושכים נתקבלו ההחלטות הבאות:

החלטות סודיות של ראשי מדינות ערב בבעיות פלשתינה

1. לעשות להכשלת תכנית החלוקה, למנוע הקמת מדינה יהודית בפלשתינה ולשמור כי ארץ זו תהיה ערבית, עצמאית ומאוחדת.
2. לספק לוועדה-הצבאית-המתמדת אשר ליד הליגה הערבית 10.000 רובים. חלקה של כל מדינה במכסה זו נקבע כדלהלן:
עבר-הירדן — 1.000 רובים; לבנון — 1.000; סוריה — 2.000; עיראק — 2.000; סעודיה — 2.000; מצרים — 2.000; כל רובה יסופק עם 500 כדור. כן הוחלט לספק במידת האפשר נשק קל, רימונים, אקדחים ומקלעים. כל הנשק יחולק בהקדם לערביי פלשתינה, ובמיוחד לאלה הצפויים לסכנה מיידית.
3. לעשות סידורים מיוחדים להעברת 3.000 מתנדבים לסוריה. המתנדבים יגויסו במדינות-הליגה לפי הפירוט הבא: פלשתינה — 500; עבה"י — 200; סוריה — 500; עיראק — 500; סעודיה — 500; לבנון — 300; מצרים — 500. המתנדבים יצוידו בכל הדרוש להם ע"י ממשלותיהם ויגיעו למחנות שייקבעו ע"י הועדה-הצבאית-המתמדת אשר ליד הליגה. כל המתנדבים יגיעו למחנות לא יאוחר מה-15.1.48.
4. בהתחשב בקשיי התחבורה בין פלשתינה ותימן, לא נתבקשה מדינה זו לשלוח מתנדבים. מלך תימן פקד להעמיד חצי מיליון ריאל תימני, ממנו ישולם חלקה של תימן במיליון הלי"מ שיוקצבו בהתאם לסעיף 4 להלן; ואילו באשר ליתרה — ניתנה סמכות לנציג תימן לרכוש כל כמות נשק שתוצע לו במחיר הסכום שיוותר.
5. להקציב סכום נוסף של מיליון ל"מ, לצרכי ההגנה בפלשתינה. מדינות ערב תכסינה סכום זה לפי שיעור השתתפותן בתקציב הליגה.
6. להקים ליד מזכירות הליגה ועדה טכנית-צבאית, אשר תימצא בפיקוחו של המזכיר. תפקידה של ועדה טכנית-צבאית זו, המייצגת את מדינות-הליגה והפועלת עתה בדמשק — יהיה לארגן ולאמן את המתנדבים וכן לציידם בנשק הדרוש. היא תדאג להשגת הנשק והציוד ותמלא תפקידי-קישור בין המזכירות הכללית לבין המתנדבים מכל מדינות ערב.
7. הוחלט לקבל מתנדבים ממדינות שאינן חברות בליגה, בתנאים שתקבע הועדה הצבאית.
8. אסמאעיל צפות מתמנה מפקד הכוחות הלאומיים שיורכבו מערביי פלשתינה ומהמתנדבים האחרים להגנת פלשתינה.
9. המזכירות הכללית תמנה ועדת מומחים-כספיים אשר יעברו בפיקוחה ואשר מסמכותם יהיה לפקח על הוצאות הועדה הצבאית.
10. ועדה כספית זו תבטיח גם את הקשר בין מזכירות הליגה לבין הועדה הצבאית.
11. המזכירות הכללית תעמיד לרשות הועדה הצבאית את הסכומים המיועדים למתנדבים שיפעלו תחת פיקוחה.
12. המזכירות הכללית תרכיז תרומות לטובת פלשתינה, ותעמידן לרשות ועדת הכספים.
13. ממשלות-הליגה תפקחנה על תרומות הסכומים להגנת פלשתינה ועל הוצאתם למטרה שלשמה נועדו.
14. המזכירות הכללית תפתח במסע תעמולה בארה"ב ובבריטניה — למען הענין הפלשתינאי, ביחוד לאחר שנסגרו משרדי-התעמולה הערביים בארצות אלו.

ראשי-ממשלות ונציגי מדינות הליגה הערבית ערכו ישיבות במשרד החוץ המצרי בקהיר, בין ה-8 בדצמבר 1947 ל-12 בו. בישיבות נכחו:
מחמוד פהמי אל-נוקראשי (מצרים); אמיר פיסל אל-טער (סעודיה); סמיר פחה אל-רפאעי (עבה"י); ג'מיל מרדס בכ (סוריה); צאלח ג'בר (עיראק); שיח יוסף יאסין (סעודיה); ריאד אל-צולח (לבנון); עלי אל-מואייד (תימן) ועזאם פחה (מזכיר הליגה). ההחלטות הבאות בענין פלשתינה נתקבלו פה אחד:

7. הפקוד על שלוש הערים ישאר, עד לפקודה חדשה, בידי ה-רמטכל.
8. החלוקה דלעיל עלולה להסתנות במרוצת הזמן, בהתאם לדרישות התכניות האופרטיביות ויש לדאוגה כזמנית.

ג. כפיתות וסולם הפקוד.

1. תקופת השלום.

החיל

1. מהרמטכל אל מפקדי החטיבות.
2. ממפקדי החטיבות אל מפקדי הגדודים.
3. ממפקדי הגדודים אל מפקדי הפלוגות.

המשמר.

1. מהרמטכל אל מפקד המשמר ואל מפקדי הערים.
2. ממפקד המשמר אל מפקדי הנפות.
3. ממפקדי הנפות אל מפקדי האזורים.
4. ממפקדי הערים אל מפקדי הגזרות.

2. תקופת מלחמה.

החיל - כנ"ל.

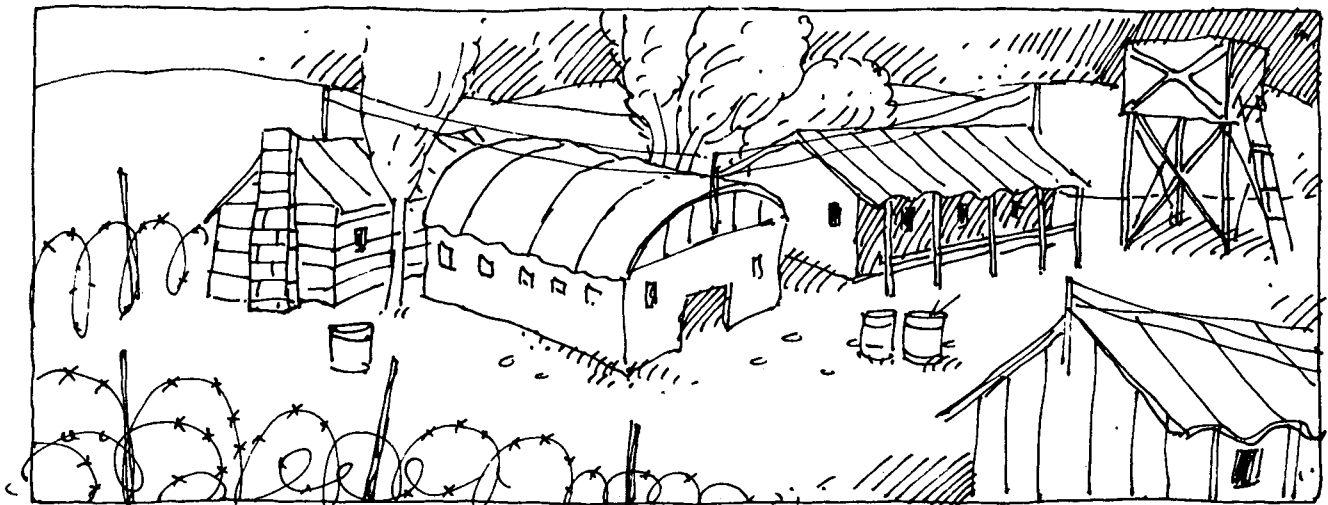
- המשמר - מפקדי הנפות כפופים במישרין - בכל הנוגע למפעלות - למפקד גדוד החיל שיוקצה לפעול בתחום מרחבם.
- מפקדי הערים כפופים במישרין - בכל הנוגע למפעלות - למפקד חטיבת החיל אשר יוקצה לפעול בתחום מרחבם.

ד. תוקף הפקודה.

1. פקודה זו תכנס לתוקף במסך של לא יותר משני שבועות מתאריך פרסומה.
2. פקודה זו מבטלת כל פקודה שקדמה לה בנדון.

רמא:
רמטכל:

נתי. בת"א, כ"ד חשוון, תש"ח
V.11.1947

המלחמה בדרכים

אגם/מטכל
7.12.47

הנדון: הוראות לתכנון הבטחת התחבורה

יש להבחין בין שני סוגי תחבורה:

א. פנימית (עירונית או נפתית) — הכוללת את עורקי התחבורה בתוך הערים, דרכי-המשנה המקשרות בין שני ישובים, בין ישוב ושדותיו, שכונת פועלים עם מפעל כללי וכו'.

ב. מרכזית — המהווה עורק בין-עירוני, בין-נפתי, ושהתנועה בה סדירה ורצופה.

הבטחת התחבורה הפנימית

הבטחת התחבורה הפנימית תיעשה ע"י פטרולים רגליים או ממונעים בשיטה הבאה:

1. בדיקת הדרך נגד מיקוש ומחסומים.

2. פיקוח מתמיד על הדרך על ידי מזקפים, מארבים, סיורים לאורך הדרך.

הבטחת התחבורה המרכזית

הבטחת התחבורה המרכזית תיעשה על-ידי:

א. הבטחת קו התחבורה עצמו בעזרת פטרולים.

ב. הבטחת אמצעי התחבורה, כלומר: הכשרת כלי-הרכב להגנה וצירוף ליווי מזויין לשירות.

ג. הבטחת קו התחבורה תאורגן כדלקמן:

כל דרך תחלק לגזרות שתמסרנה לפיקוח יחידות-הבטחה. כל יחידה ויחידה תבסס לאורך גזרתה בנקודות הישוב הסמוכות לדרך ותחלק אותה לקטעים בין יחידות-המשנה שלה. יש להשאיר יחידת-משנה אחת כעתודה גזרתית.

כל יחידת-משנה תבטיח את הקטע שלה על-ידי מזקפים (ביום); פטרולי-משמר ממונעים (ביום); מארבים (בלילה).

פעולות היחידות תבוצענה בהתאם ללוח-זמנים, שיש לשנותו מדי פעם מטעמי זהירות.

יש לשאוף ליצירת קשר-אלחוט בין מפקד היחידה לבין יחידות-המשנה.

ד. תפקידי יחידות ההבטחה

1. לגלות את האויב, להתריע על הסכנה לקטעים הסמוכים ולמרכז התנועה.

2. לפגוש את האויב באש, למנוע את ביצוע מזימתו עד שתגיע תגבורת.

3. לגלות ולפרק כל מכשול בקטע הנתון לפיקוחו, לעצור או להפנות כל כלי-רכב מן הנקודה החסומה.

4. לחוש לעזרת יחידת-משנה שכנה לכשתותקף.

ה. הבטחת אמצעי התחבורה תאורגן כדלקמן:

1. הכשרת כלי-רכב בודדים להגנה תיעשה על-ידי: רישות חלונות המכוניות, הצבת מבטיח מזויין אחד לפחות בכל מכונית, סיפוק תרמיל עזרה-ראשונה, אלונקה, שמיכות ומיכל מים, לכל מכונית; בדיקת מלאי הדלק, מצב המכונית, כלי הכיבוי וכו' לפני היציאה.

2. ארגון שיירות עם ליווי מזויין.

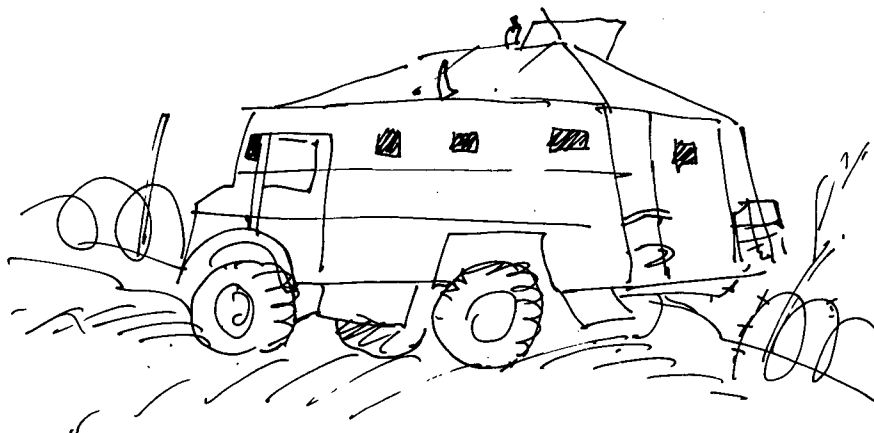
הבטחת השיירות תיעשה באופן הבא:

א. חולית מבטיחים תוצב במכונית הראשונה של השיירה.

ב. חולית מבטיחים תוצב במכונית האחרונה של השיירה.

ג. מבטיח מזויין אחד לפחות יוצב בכל מכונית בודדת.

ד. טנדר וכו' 6 אנשים יחלוה אל השיירה, יצא לפניו, יסיר את הדרך ובמקומות מועדים להתקפה יתפוס

עמדה, ויבטיח את מעבר השיירה (יש לנצל לליווי השיירה לא רק טנדרים אלא גם מכוניות מסוג אחר. בעיקר מכוניות קטנות שאינן מעורות תשומת-לב).

ה. משורין — במידה וישנו — יתלווה אל השיירה ויוצב בראשה; במקומות מועדים להתקפה יתפוס המשורין עמדה ויחפה על מעבר השיירה.

ו. ניהוג השיירה

1. במרכז-התנועה המרחבי יקבע לוח-זמנים לשיירות באישורו של קצין-הבטחת-התחבורה, או בא כוחו. כן יקבעו במרכז-התנועה המרחבי דרכי נסיעת השיירה וגודל ההבטחה.
2. על כל שיירה יתמנה מפקד.
3. המפקד ינהג את השיירה על פי סימנים מוסכמים ויסע בטנדר הקדמי או במשורין. הוא ימנה לעצמו סגן שיסע במכונית אחרת.
4. לכל מכונית יקבע נהג-משנה.
5. בכל מכונית תקבע תצפית.
6. הרוחים בין המכוניות בתוך השיירה יהיו כ-30 מטר.
7. במקרה של התנפלות-אש על השיירה תחפה יחידת הטנדר על נסיעת השיירה ורק לאחר התרחקותה של השיירה תנחק יחידת הטנדר מגע עם האויב ותשיג את השיירה.
8. במקרה ומכונית נוקשה, תוסיף כל השיירה לנוע כדי 500-1000 מטר ממקום המיקוש ותעצר. יחידת הטנדר תבטיח את המכונית שנוקשה, תארגן את השיירה מחדש ותוסיף לנהוג אותה — — —

ביצוע הבטחת התחבורה יהיה מוטל על יחידת מ"ן של כורמים (נוטרים), יחידות-משמר (של הנפה), יחידות חיל (של החטיבה).

הפיקוח על הבטחת התחבורה במרחב החטיבתי יהיה מוטל על קצין מיוחד להבטחת התחבורה אשר יתמנה ע"י מטה החטיבה.

אבטחת התחבורה הארצית המרכזית בוצעה על-ידי יחידות פלמ"ח ויחידות חיל השרה בשילוב המשמרות הנעים.

במגמה לקיים את התחבורה לאזורים ולחבלים מנותקים, הופעלו בחודש דצמבר 1947 שתי שיטות של ליווי שיירות:

כוח שאבטח את ציר תנועת השיירה (מוקפים וכו').

כוח שאבטח בצמוד את השיירה, שכלל אנשי אבטחה מזוינים ברכב רגיל וכוחות מאבטחים בכלי רכב מיוחדים שליוו את השיירה.

בתחילה היו אלה טנדרים של נוטרים ולאחר מכן משוריני סנדויץ' ומשורין יינים מאולתרים לפריצת מחסומים.

6 בדצמבר 1947

מטה המשטרה

ירושלים

11/1026

שומרון, ירושלים

חיפה, עזה

גליל, לח

הנדון: משטרת הישובים העבריים — ליווי לכלי רכב

- 1) אנשי משטרת הישובים העבריים, אם כי כרגיל אין הם רשאים לפעול מחוץ לשטחי הגוש, רשאים לשמש כמלוים לכלי-רכב של הישובים במקרים הבאים:
 - א) הובלת פצועים או חולים הזקוקים לטיפול רפואי דחוף.
 - ב) אספקת מים לישובים העלולים לסבול מחוסר מים ואשר תלויים במלוי צרכיהם בעוקבי-מים בלבד.
 - 2) אשר לנוהל הקצאת המלוים ולהתנהגותם יש למלא בקפדנות אחרי הכללים הבאים:
 - א) 2 אנשי מ.י.ע. לכל היותר ילוו כל-ירכב אחד ויהיו חמושים ברובה ו-25 כדורים.
 - ב) הם יהיו לבושים במדים כיאות בכל עת.
 - ג) כל-ירכב של המשמרות-הנעים לא יועסקו לצרכי ליווי של כל-ירכב אחרים (מאלה שלגביהם ניתן ההיתר).
 - ד) מלוים יוקצו אך ורק לפי המלצתם של מפקדי-הפלוגות של מ.י.ע. למפקד המחוז, הנוגע בדבר.
 - ה) יש לדווח לתחנת המשטרה המקומית על תנועותיהם של כל-ירכב שניתנו כליווי, וביומני התחנות של מ.י.ע. ירשמו מועד היציאה והחזרה וסוג תפקידי הליווי שבוצעו.
- ו) לא יוקצו כל מלוים לאיזה כל-ירכב שהוא אשר יצא לדרך או יעשה חלק מדרכו, אחרי החשכה, חוץ מאשר לצרכי הובלת פצועים או חולים.
- ז) כל ליווי לא ינתן למכונית העושה דרכה בשעות עוצר, אלא באישור מיוחד מטעם מפקד המחוז.
- ח) מושבעים לא ישמשו כמלוים לכל-ירכב מחוץ לתחומי הישובים.
- ט) כל מלוה יסע באותו הרכב שהוא הוקצה ללוותו, ולא בשום כל-ירכב אחר.
- 3) כל הפקודות הקודמות הנוגעות להקצאת מלוים על ידי משטרת הישובים העבריים מבוטלות בזה.

חתום ג'. ר. שור

הגורם הבריטי ששיתף פעולה עם היהודים בשנים שעברו בקיום התחבורה התקינה בדרכי הארץ הפך עתה לגורם בלתי יציב ולעיתים אף לגורם עוין ומפריע. הבריטים נוקקו לדרכי המלך לתנועת כוחותיהם ואיבטחו אותם. לעומת זאת הם הפקירו את הכבישים והדרכים בהם לא היה להם צורך. לשם אבטחת התחבורה היהודית במרחבי נפות ובמקרים חריגים גם מחוץ להן אישרה המשטרה הבריטית להפעיל את אנשי משטרת הישובים העבריים.

תיאור השמדת השיירה ליחיעם בעיתון ערבי (הותקפה ב-27.3.48)

בתיאור על השמדת השיירה, שפורסם בעיתון ערבי "אליקוה" נאמר: "הקפטן שישקלי פקד להגביר את המצור על יחיעם והעביר את הפיקוד לקפטן חליל כלאס, לאחר שמסר לו בסודיות דברים רבים. כלאס הרגיש שהישוב סובל מהמצור והמתין במארב, כי ידע שה'הגנה' בנהריה תנסה להתקשר עם הכפרים הערביים, ולהסדיר הפוגה כדי ששני הצדדים יעבירו את הציוד ואת המזון הדרושים להם. משנודע לכלאס על הרצון להסכם הפוגה, ציזה על שתי מכוניות שלו לצאת לעכו דרך נהריה, אתן שלח שניים מלוחמיו. המכוניות הגיעו לעכו וחזרו בשלום. היהודים נשתכנעו על סמך זה כי הערכים נענו לבקשת ההפוגה.

"כלאס היה בטוח, כי שיירה 'ציונית' תעבור לשם הבאת אספקה ליחיעם. החיילים תפסו עמדות וחיכו לבואה.

"המשוריינים של ה'הגנה' ניסו לתקוף ולפלוס דרך להצלה, אך הלוחמים קיבלו את פניהם במטר יריות. נורא היה מראה הגופות ושולוליות הדם. בשעה תשע בערב לא נשאר מהשיירה אלא אוטובוס אחד שגילה התנגדות. כלאס החליט לשבותו. הלוחם מוחמד עלוואני התקדם בזחילה והשליך אליו שתי פצצות ממרחק שמונה מטרים, אך החטיא.

"בשלב זה ניגש המפקד כלאס וקרא לאנשי ה'הגנה' להיכנע. הוא ביקש איש היודע עברית מבין הערבים וזה ניגש והבטיחם בעברית, כי אם ייכנעו, לא ייהרגו. אך מפקדם דרש מהם למות. כלאס החליט לתפוש אותם; הוא התקרב לדלת הפתוחה במקצת ונשא עמו 'ברך' שהשעין על גוף הנהג ההרוג; הוא כיוונו לפנים המכונית ורצה לירות. ה'ברך' לא פעל. מבפנים ענו לו באש וידו נפגעה. חייליו נשאו אותו, והד"ר רכבי חבש את ידו. אז ניגש כלאס, ולמרות הפצע שבידו שפך בנוזן על מיכל המכונית והציתו; המיכל התפוצץ. הנוסעים ירו והשליכו את כל הפצצות שהיו בידיהם, אולם נשרפו ומתו כאחרים."

ב-27 במרס 1948 נעה שיירה בת 90 איש מנהריה ליחיעם שמגמתה להע" ביר אספקה. חמרייבנין לביצורים ותגבורת בכוח אדם לחייוק הגנת האיוור.

- הרכב השיירה כלל:
1. משוריין עם התקן לפריצת מחסרי מים ובו כיתה עם מקלע, משרר ומפקד השיירה — איתן זייץ (14 אנשים).
 2. משוריין ובו מפקד הגרוד, בן-עמי פחטר, שישה אנשים ומקלע.
 3. מכונית משא משוריינת טעונה חלקי גשר, כדי לאפשר את המעבר על נחל הגעתון ובה שני נהגים.
 4. מכונית משא טעונה אספקה.
 5. משוריין ליווי עם כיתה מקלע ואחרים מאנשי יחיעם (24 אנשים).
 6. מכונית משא משוריינת טעונה אספקה ובה שני נהגים.
 7. אוטובוס משוריין משירות "שחר" ובו, מחלקה עם שני מקלעים ומשרר (סה"כ כ-39 אנשים).
- השיירה הותקפה ממארב ליד בית הקברות של הכפר הערבי כברי. 47 ממגיניה נפלו בהם מפקד השיירה והאלחוטאית. יחיעם והגליל המערבי נותקו והדרכים בצפון הארץ שוכשו.

מלאת 30 שנה ללידת

בי המכ הורביץ זחבבל

גילה גבויה למופת בחדש נוסו בשחוקת

נבי דינאל נוסו ב' תש"ח (27.3.48)

וזאת אשר עשה

המכ הורביץ זחבבל שימש בתור מפקד לוחץ המחסומים בשיירה, שהוקפה ע"י כנופלת האויב ליד נבי דינאל. בראותו טאקסה התקפה לו ולחבריו להחליף כהמשורין, פקד על השלמים בגופם שבמכותת לחמוק ממנה ולהצטרף ליתר אש השיירה בעוד הוא חפה עלהם בנשקו. גם לאחר זאת לא נסוג, אלא הוסיף להגן על הפצועים שנשארו ברוד המכונית. לפי היערה, פוצץ את המשורין על עצמו ועל חברי הפצועים בתש טנאט מכח אפסחת של הנלה, כדי למנוע נפלה ביד האת.

על מעשה זה זיך לו **גילת גבויה** עמוד החפשיית הגילה בזינר אשר נבנו הגנה לעוהל

1/15/78
נשיא מדינת ישראל
שר הבטחון

הקריה יום כמטכזו התשט

שיירת נבי-דינאל

ב-27 במרס 1948 נשלחה שיירה שמנתה 37 מכוניות משא, ו-14 משורייני ליווי, בפיקודו של מישאל שכטר (שחם) לגוש עציון. בדרכה חזרה לאחר שפרקה אספקה לגוש, הותקפה על הכביש בנבי דינאל סמוך לבריכות שלמה. במהלך הקרב הצי ליחו עשר מכוניות לחזור לגוש. שאר הכוח נערך להגנה בבית מבודד. המשוריין "פורץ המחסומים" בפ"י קודו של זרובבל הורביץ המשיך לנהל קרב, כאשר רוב אנשיו פצועים. כדי למנוע את נפילת המשוריין ואת נפילת הלוחמים בידי האויב החליט המפקד לפוצצו על אנשיו. על מעשה גבורה זה זכה באות גיבור ישראל. בשלון שיירות נבי דינאל, יחיעם וחולדה (ב-30 במרס 1948) הוכיח כי ריכוז כוחות גדולים גלויים על צירי הכבישים אינו עונה לצרכים. כדי לקיים תחבורה תקינה יש להגיע לשליטה צבאית במרחב. לקחים אלה יושמו במכצע "נחשון".

פעולות גמול

ב־9 בדצמבר 1947 יצאה פקודה מטכ"לית המיועדת למפקדי חטיבות וערים שעיקרה הטרדת התחבורה הערבית ושיתוקה. בחדשים דצמבר 1947 וינואר 1948 היו פעולות גמול משלושה סוגים:
 א. פעולות נגד התחבורה הערבית.
 ב. פעולות גמול קטנות ומיידיות נגד יעדים קטנים.
 ג. פעולות גמול בהיקף גדול.
 שם — ערבים.
 יפת — בריטים.
 ידן — יגאל סוקניק, ראש אגף מבצעים במטכ"ל.

אגם / מטכ"ל
 9.12.47
 סודי בהחלט

מאת: ידן
 אל: גבעתי

תעודה לפעולת תגמול "א"

א. פעולות ההטרדה של האויב נגד התנועה שלנו בעורקי התחבורה הראשיים מבוצעות על-ידי יחידות קטנות ובודדים, בשיטה מאורגנת, אשר מסכנת את חופש תנועתנו ויכולה לגרום לשיתוקה. מתוך רצון להבטיח את חופש התחבורה שלנו הוחלט לנקוט באמצעים נגדיים. המגמה: א. להטריד ולשתק את תחבורת "שם".
 ב. — — — את הפעולות יש לבצע באותם קטעי הדרכים הנמצאים בסביבת (לא בקרבת!) הבסיסים שלנו, על מנת להקל על נסיגת היחידות המבצעות.
 הקטעים הנ"ל ושיטות הביצוע יקבעו על ידך. — — —
 ג. את המגמה יש להשיג בשתי דרכים אפשריות, והן:
 1. פגיעה באמצעי התחבורה בלי פגיעה בנפש.
 2. פגיעה בנוסעים בלבד.
 השיטות: מארכים ומכות אש, חסימת דרכים (שיטה קרה) ופעולת צלפים.
 עליך לתכנן לפי הנחונים הנ"ל בהתאם לאפשרויות שהוזכרו לעיל שתקראנה אפשרות 1 ואפשרות 2.
 ד. גודל היחידות וציוודן יקבע בהתאם לתפקיד ולמרחק עד לבסיסי הנסיגה. ההבטחה הבלתי-אמצעית של מקום הפעולה וכן של דרכי הנסיגה מוטלת על היחידה המבצעת ואין לקבוע לשני התפקידים יחידות נפרדות הפועלות במשותף.
 לשם הטעית האויב והסוואת הפעולה יש להשתמש באמצעי-הערמה שונים, כגון: התחפשות ל"יפת" ול"שם" — אולם רק כאשר המבצעים מתאימים בצורתם החיצונית לתחפושת זו.
 ה. הקשר יאורגן כדלקמן:
 היחידה המבצעת למטה הגדוד — קשר אישי: מפקד היחידה מתקשר עם מטה הגדוד אחרי הפעולה ומוסר דוח. מטה הגדוד למטה החטיבה ולאגם/מטכ"ל — קשר יומי באלחוט.
 הקשר הטקטי בין היחידות הפועלות באותו קטע יקבע לפי הצורך ע"י המפקד השולח.
 ו. בטחון. עליך להקפיד על הסודיות בכל ההכנות לפעולה.
 ז. עליך לגשת מיד לתכנון הפעולה, הקצאת הכוחות ולהשלים את כל ההכנות — כך שמיד עם קבלת ההוראה לביצוע, תוצא הפעולה לפועל.
 הפקודה תהיה: פעולת תגמול "א", אפשרות 1, אפשרות 2, או אפשרות 1+2.

(—) ידן.

לוחמי חרות ישראל

מח' ההסברה — ח'

הודעה

ביום א', כ"ב בטבת תש"ח, בשעה 12.40 התקיפו לוחמי חרות ישראל את משרדי "הוועדה הלאומית" של החוסיינים ביפו. המשרדים נמצאו בתוך בניין "בית האוצר".
 לפי ההוכחות אשר בידינו נערכו כל ההתקפות על תל-אביב ושכנותיה לפי הוראות שניתנו על-ידי הוועדה הלאומית הנ"ל.
 תשמש התקפה זו הוכחה ואזהרה, כי הלוחם העברי יידע לא רק להגן ולהרוץ התקפות של פורעים. ידו תשיג גם את האחראים למעשי-הוועה ולשפך דם עברי.

במסגרת פעולות הגמול ביצעו אר-גוני האצ"ל והלח"י פעולות במרחבי הערים ת"א, ירושלים וחיפה. בדצמבר ורקו אנשי לח"י פצצה לבית קפה ביאזור, בינואר חדרו מספר פעמים לשכונת מנשה, פוצצו בה בתים וניתקו את מסילת הברזל ליפו. אותו חודש הכניסו מכונית עמוסה חמרי נפץ ופוצצו את בניין "הסר" איה" ביפו בו נמצאו משרדי הוועדה הלאומית.

לוחמי חרות ישראל

במחתרת — כ"ב בטבת תש"ח

הודעה

רכ כר

בשבע שעות פרסמו אזהרה לשכנינו הערבים. שאם לא תפסקנה ההתקפות הרצחניות על בני עמנו מצד הפורעים. יעברו חיילינו לפעולות התקפה יעשו שפטים בקני המרצחים. בהתאם לאזהרה זו יצאו חיילינו לפעולות התקפה ברחבי הארץ ובצעו בימים כ"ח כסלו וז' כסלו תש"ח את הפעולות דלקמן:

ביום כ"ח כסלו תש"ח (11.12.47):

א. בח'פה חדרו חיילינו. על אף השמירה של פורעים מזויינים. לתוך מרכז הכנופיות והשמידוהו בפצצה-אדירת-נפץ. עשרות פורעים נהרגו ונפצעו.

ב. בסביבת ח'פה חדרו חיילינו לכפר ט'רה - קן מרצחים ידוע. חיילינו נתקלו בכנופיה מזויינת ונכנסו לקרב אתה. במשך למעלה מחצי שעה נמשך הקרב שבו הופעלו מכונות ירייה רמוני יד וכו'. עשרות מאנשי הכנופיה נהרגו ונפצעו ומשכנותיהם הושמדו.

ג. בכפר י'זור - קן המרצחים הידוע. שממנו באו התקפות רבות על כלי רכב עבריים. הפציצו חיילינו את בית המועד של הפורעים. ששה פורעים נהרגו ורבים נפצעו.

ד. בסביבת ירושלים חדרו חיילינו לכפר ש'ע'פ'ט. קן מרצחים. שממנו יצאו הפורעים שהתקיפו מכונית צבורית בדרכה מבית-החולים "הדסה". בתי הפורעים הושמדו: פורעים רבים נהרגו ונפצעו.

ה. בירושלים עברו חיילינו להתקפות על יד החומות של העיר-העתיקה - שבה נמצאת יחידת קרב שלנו. המגינה על העיר-העתיקה מפני התקפות פורעים. פורעים רבים נהרגו ונפצעו.

ביום ל' כסלו תש"ח (13.12.47):

א. בירושלים הותקף מקום רכוז נוסף של הפורעים ליד שער שכם. עשרות נהרגו ונפצעו.

א. בשעה 15.00 חדרו חיילינו - על אף השמירה של הצבא והמשטרה והפורעים המזויינים - לתוך הקן הראשי של המרצחים ב'פ'ו ועשו בו שפטים. עשרות פורעים נהרגו ונפצעו. בית מועדם הושמד לחלוטין. התקפה זו באה אחרי התקפת הלידה האחרונה על תל-אביב וכתגובה על ההתקפות הרצחניות על העיר העברית.

ב. בשעה 17.00 חדרה יחידת-קרב שלנו לכפר 'הוד'ה. אחד מקני המרצחים העיקריים בארץ - שממנו יצאו המרצחים הברבריים של שלשת אחינו שנסעו בכביש לוד - והתקיפה את הפורעים התקפת-מצח. חיילינו נתקלו בכנופיה מזויינת בנשק חדיש. התחולק קרב שנמשך למעלה מחצי שעה שבו נגרמו לפורעים אבדות רבות. עשרות מהם נהרגו ונפצעו. משכנותיהם נחרבו. מכונית משוריינת של המשטרה, שנסתה להתקיף את יחידתנו מהעורף, שותקה באש חיילינו.

מכל הפעולות הללו חזרו חיילינו לבסיסם על נשקם.

עלינו להעיר. כי אין להתייחס באמון להודעות הרשמיות של ממשלת הדכוי ביחס לקרבנות בקרב הפורעים הערבים. לשכת המודיעין של המשטרה מפרסמת פרטים מלאים - ולפעמים גם מוגזמים - על הרוגים ופצועים עבריים אך מסתירה את מספר החללים מקרב הפורעים. הכוונה ברורה. האויב רוצה לעודד את הפורעים ע"י הרגשת "הצלחותיהם" ולא להוריד את רוח-הקרב שלהם ע"י גלוי האמת ביחס לקרבנותיהם.

פעולות ההתקפה נגד קני המרצחים תמשכנה. וגם את האויב הנאצו-בריטי. העומד מאחורי הפורעים והזומם להשאירנו - כפי שהודעת ב'ין אישרה - נטולי כח מול ההתקפה החזיתית שתבוא עם חיסול האדמיניסטרציה הבריטית ועם פריצת גבולות הארץ היבשתיים - גם את האויב הבריטי נפקוד בימים הבאים.

הארגון הצבאי הלאומי
בארץ-ישראל

מוציא. ל' כסלו תש"ח
13/12/47
יסתח - היה מוכן ג. | המולדת כולה
לנו תהיה | יחידת קרב 301 - להתחיל

הנדון: דו"ח פעולת עונשין בבלאד-א-שייח'

להלן דו"ח פעולת עונשין בבלאד-א-שייח', אור ליום 1.1.48.

זמן קבלת הפקודה: המג"ד ממפקד חטיבת הצפון 31.12 שעה 08.30. המ"פ המבצע 31.12 שעה 10.00.

"הפקודה: לתקוף את הכפר בכוח של 120 איש מחולק לשש יחידות (מחלקות), להרוג מכסימום גברים, להרוס רהיטים וכו'. להימנע ככל האפשר מפגיעה בנשים ובילדים ומהצרות.

"בסיס היציאה והנסיגה — יגור, פצועים קשה יש להעביר לנשר. שעת האפס — 10.30.

"תכנון הפעולה: הכוח התוקף: מפקד פעולה וסגנו, 4 מחלקות בולגרים על מפקדיהם, 2 מחלקות אוסטרים על מפקדיהם ועליהם מפקד פלוגה, 7 חובשים (לכל מחלקה 1 למטה), 3 סיירים (לכל שתי מחלקות).

"משך הפעולה נקבע עד לחצי שעה, אבל לא פחות מ-20 רגע.

"קשר — לא היה כל קשר טקטי מחוסר מכשירים מתאימים לכך.

"הציוד: הציוד שעמד לרשות הפעולה:

"81 ברזים + 3 צלחות לכ"א, 5 מרסקים + 6 צלחות לכ"א. 41 מחרשות + 50 יחידות לכ"א, 8 מגובים + 7 עד 14 יחידות לכ"א. כ-200 בלוקים, לבנים ורעפים. 12 גרזנים, 12 פנסי-כיס גדולים. חגור לא היה כמעט. חנ"ע לא נלקח בגלל חוסר כל אמצעי הפעלה מתאימים.

"ביצוע: בגלל חוסר טרנספורט ומחסור במטענים למחסניות 'סטן' יצאה היחידה לדרך רק בשעה 23.00 (איחור בשעתיים משנקבע מראש).

"ההתקרבות נעשתה במהירות גדולה ובדרך קשה עד מאוד. הגענו לנקודת ההיערכות בשעה 01.10. נערך סיור שיטתי ומהיר של השטח ומייד יצאו היחידות לנקודות ההיערכות שלהן.

"בריוק בשעה 01.30 פתחו הערבים באש ואליהם הצטרפו נוטרים וחיילי הלגיון (השוכנים במחנות השטח הכפרי), שפתחו באש עזה מנשק אוטומטי (בעיקר מקלעים ויסטנים), אליהם הצטרף אחר-כך גם משוריין צבאי, שירה כשני צרורות ממכונה. הערבים ירו בעיקר מרובים, רובי ציד ומעט 'סטנים'. תחילה מתוך עמדות מבוצרות שהיו תפושות על-ידי 6-8 ערבים בכל אחת (היו כשתיים כאלה) ואחר-כך ירו מחלונות הבתים.

"אחרי האש העזה מצד היחידות המחפות, שותקו כמה עמדות. היחידות הפורצות חדרו לעמקו של הכפר ומשם החלו לפעול בתוך הבתים בתנועה כלפי חוץ וביצעו תפקידיהם ביעילות מספיקה. הם הוכרחו לסטות מהקו שנקבע להם ופגעו במקרים אחדים גם בנשים ובילדים בגלל אש שנפתחה עליהם מתוך החדרים. כ-2-3 נמצאו ריקים. שלושה מבין הנפגעים שלנו נפגעו מייד עם פתיחת האש הראשונה. הפעולה נמשכה כ-20-30 דקות.

"מחסור באלונקות גרם לקשיים רבים בהובלת הפצועים ובנסיגה. מייד עם הבאת הפצועים נשלחו רצים לנשר להביא אלונקות ומכונית לנקודה מסוימת בכביש העולה לחריבה.

"היחידה חזרה ליגור על נשקה (מחוץ למספר קטן של מחסניות שאבדו בגלל מחסור בחגור) בשעה 05.35. כמעט כל הכדורים הוצאו, מלבד מספר קטן.

"סיכום: מטרת הפעולה הושגה.

"אבדות האויב הגיעו ל-60 ומעלה (מספר זה אושר גם ממקורות בטוחים אחרים).

"אבדותינו: — 2 הרוגים ואחד פצוע קשה (בבטן), 1 פצוע קל. התנהגות האנשים היתה בדרך-כלל בסדר.

"הערות: זמן קצר לתכנון, חוסר אפשרות לסיור, חוסר אינפורמציה מהי"ש. קושי בארגון בגלל חוסר כלי-רכב. חוסר אלונקות מתאימות לפעולה. חוסר כלי-קשר מתאימים, ר"י 'מילס' לא פעלו בחלקם. מעצורים רבים ב'סטנים' (גם בגלל קליבר לא מדויק של הכדורים).

לקראת סוף דצמבר הוחל בביצוע פעולות גמול בהיקף גדול יותר נגד יעדים שחייבו הפעלת כוחות שעי-צמתם עלתה על פלוגה. בפעולת הפשיטה שבוצעה על בלד-א-שייח כגמול על רצח 39 פועלים יהודים בבתי הזיקוק בחיפה (29.12.47) השי-תתפו ארבע מחלקות מגדוד העמק של הפלמ"ח ושתי מחלקות מגדוד 22 של חטיבת "כרמלי".

ביאורים: הדו"ח נכתב ע"י יגאל אלון מפקד הפלמ"ח ("המועצה") שכיננו היה "סאשה" ונשלח ל"כנסת" (מטה ה"הגנה"). העתקים נשלחו להלל הרמ"א, לרן הרמטכ"ל ולירין ראש אג"מ; המג"ד — דן לנר, מפקד גדוד העמק של הפלמ"ח; חטיבת הצפון — חטיבת החי"ש לבנוני מפקדה היה משה כרמל (זליצקי); המ"פ המבצע — מפקד הפעולה חיים אבינועם סמג"ר ה"עמק" של הפל-מ"ח. סגנו חנן זלינגר; בולגרים — אנשי הפלמ"ח; אוסטרים — אנשי החי"ש; קודים לנשק ותחמושת במבצע: ברזים — סטנים, צלחות — מחסניות, מרסקים — מקלעי כרן, מחרשות — רובים, יתדות — כדורים, מגובים — אקדחים, כלי-קיס, לבנים, רעפים — רימונים וחומרי חבלה, חנ"ע — חומר נפץ, ר"י — רימוני יד.

פשיטת סעסע

(דו"ח)

המבצעים: כוחות מגרוד "הגליל"

תאריך: 16.2.48

ידיעות: יחידת אויב בת מאה איש בקירוב, מזוינת בנשק קל, נמצאת בדרך כלל בכפר סע-סע, 25 ק"מ בתוך שטח האויב. בסיסי האויב — כל כפרי הסביבה. ריכוז גדול יותר של האויב נמצא בוואדי טואחין. מספר תושבי סעסע 1500, מהם 300 לוחמים, כולם מזוינים. בתי הכפר בנויים אבן. אין שמירה רצינית.

בפעולה השתתפה פלוגה מהגודר השלישי של הפלמ"ח (גודר הגליל) בפיקודו של המג"ד משה קלמן.

המטרה: לפוצץ עשרים בתים ולפגוע במספר לוחמים רב ככל האפשר. שעת האפס: שעה 24.00 ביום 14.2.

כוחותינו: שלוש יחידות, ויחידת הבטחה שתנוע בשטח כדי למנוע כיתור על-ידי כוחות האויב, היוצאים מבסיסים אחרים בסביבה.

הביצוע: בשעה 17.00 ביום 14.2.48, יצאה הפלוגה, כמסע מובטח, מבסיס היציאה אל נקודת החניה במרחק שני ק"מ מן הכפר. תנאי השטח והבוץ העמוק הצריכו מיוחד כדי להגיע למקום בשעה היעודה. לאחר מנוחה של 20 דקות, סעודה וסידורים אחרונים, המשיכה הפלוגה בדרכה והגיעה לנקודת ההיערכות בשעה 23.40.

הפעולה התחילה ב-24.00 ונמשכה שמונה דקות. עד 24.30 נחבשו הפצועים ונבדק הציוד. התחילה הנסיגה. היתה זאת פעולה שהפתיעה את האויב והתנגדותו היתה בלתי מאורגנת. בשעת הנסיגה נורו מצד הכפר יריות רבות, וכדורים זוהרים מנשק רגיל ואוטומטי. לאחר נסיגה של שני ק"מ בכביש נכנסה הפלוגה לוואדי, ואורגנה הבטחה היקפית, דבר שאיפשר לחבוש את הפצועים מחדש ולהכניסם לדרך.

הדרך חזרה היתה קשה; הגשם והבוץ עיכבו את ההתקדמות. מכל הכפרים שבדרך נורו מדי פעם יריות בלתי מכוונות.

בשעה 06.00 עלתה הפלוגה על הכביש, כדי להחיש את ההתקדמות ולהגיע לפני אור היום. מחלקת התגבורת הבטיחה את הכביש, כדי למנוע תנועת מכוניות לעבר הפלוגה. האנשים, שהגיעו לאפיסת כוחות, נעו באיטיות לאורך הכביש — עד אשר הגיעה מחלקת התגבורת, נטלה את הפצועים ואיפשרה להגביר את הקצב.

המסע נמשך 15 שעות.

הוצאו בס"ה 100 כד' סטן ו-100 כד' "303".

התנהגות האנשים בדרך למטרה ובשעת הפעולה היתה למופת.

הקשר פעל כראוי.

תוצאות הפעולה: עשרה בנינים נהרסו כליל. ששה ניזוקו ללא תקנה, וארבעה ניזוקו קל. נהרגו כ-60 ערבים. הפעולה הטילה פחד גדול בלב תושבי הכפרים, ואין ספק כי כוחות ערביים גדולים יהיו נאלצים להירתק להגנת כפריהם. שני פצועינו יצאו מכלל סכנה עקב הטיפול המתאים בשדה הקרב.

משה קלמן

הגנת ישובים

אל: גולני

מאת: ברוך

הנדון: דו"ח על התקפת טירת-צבי ביום 16.2.48. (קטעים בלבד)

ג. מהלך ההתקפה ותאורה לפי לוח הזמנים

16/2/48

- 0100 — המ.פ. במעוז קבל הודעה ממטה הגדוד ש"יש תכונה להתקפה על מרחב בית-שאן".
- 0245 — החלו יריות על עין-הנציב ופצוצי גשרים על כביש עין-הנציב — מסילות ובית-שאן — שרונה.
- 0445 — נשמע פקוד בערכית בקרבת עמדה מספר 2.
- 0520-0540 — הפוגה מצד האויב; האויב מארגן את כוחותיו לשם התקדמות והסתערות על המחנה.
- 0540 — עלה השחר ומצב האויב היה כדלקמן: האויב רתק מתל-אבו-פרג' וחלבוני ע"י אש מקלעים ומרגמות והתחיל להתקדם במרחק של 200-300 מהגדר, בשטח שבין שתי העמדות הנ"ל לכוון הטירה ומגדל המים. בתוך השטח הסגור מדרום ודרום-מערב פעלו לפחות שני מקלעים של האויב במרחק של 250 מטר, וכוח של שתי מחלקות לפחות התקדם בכרם במרחק של 50 מטר מהגדר. מבריכות הדגים ומפה פעלו מקלעים, מרגמות, מדוכות ורובאים.
- 0555 — יצאה מחלקת קורס מ.כ. ח"י"ש משדה אליהו בכוון תל-אקרום במגמה לתת מכה נגדית לאויב (בהתאם לתכנית קודמת).
- 0555-0705 — התקיימה ההסתערות העיקרית של האויב מכל הכוונים ואש מרגמות בלתי פוסקת. החי"ש המקומי והקורס למדריכים רוכזו בפקוד ישי. חולית מקלע של החי"ש וחולית מקלע של המ"ן הוצבו על הגג העליון והתחתון של הטירה (עמדת משנה של עמדה מספר 8), ופעלו על האויב שהסתער ממערב ומתל אבו-פרג'. חולית מקלע של המ"ן ומ"ן הנוטרים הופעלו כלפי השדרות והכרם (בין עמדות 6 — 4). אש האויב מכוון הכרם גברה ע"י תוספת מקלעים. חלק מהאויב ירד מתל אבו-פרג' לתוך שטח המעין והתחיל להתקדם לקראת המחנה. מרגמה "2" הופעלה מעמדה מס. 8 וע"י 3 פגזים פוזר האויב. שני המקלעים בעמדות המשנה של עמדה מס' 8 הסבו אבדות רבות לאויב. באותו זמן נשלחה מרגמה "2" לפעולה נגד האויב המסתער מהכרם. האויב נעצר במערב והגביר את לחצו. מהדרום העבר קורס המדריכים מישי ושמש לרבוני האש לכוון השטח המכוסה. המכונה הפעלה מעמדות 7 — 5.
- 0705 — אחרי קרב עז שנמשך כשעה ורבע התחילה נסיגה חלקית של האויב בדרום. האויב בצפון ובצפון-מזרח המשיך להמטיר אש חזקה. אז העברה המרגמה "2" לקטע 2 ופעלה כלפי האויב.
- 0715 — פתח הכח שיצא משדה אליהו באש מקלעים על תל אבו-פרג' מהעורף.
- 0725 — החל האויב בחפוי של אש חזקה ממקלעים ומרגמות על הוצאת כוחותיו משלוש הגורות. כוון הנסיגה: במערב — "תל-שוקף", מהגורה הדרומית והמזרחית נסוג חלק לפרדס חלבוני וחלק לדרום-מזרח לתוך השטח הסגור. כוחות האויב בצפון נסוגו לזיתים ולכוון מזרח.

תוצאות ההתקפה

האויב:

- א. תכנית לקויה. — במקום לרכז כוח אש גדול ולפרוץ במקום אחד, חלק את כוחו לכל הכוונים ופזר את אשו.
- ב. כח האש של האזור גרם לאויב אבדות כבדות.
- ג. הגשם שירד והבוץ גרמו לתנועה אטית של האויב, דבר שאפשר לאזור לירות עליו במשך זמן רב יותר.
- ד. הופעת הכוחות הניידים שלנו גרמה לאויב להמשיך בנסיגתו ומנעה ממנו מלהתארגן מחדש.
- אבדות האויב הן לפחות ששים הרוגים, עשרות פצועים ושלושה שבויים שנחקרו...

ח נ ו ר - מ ס 2

לקח פעולות האויב - סיום 1.1.48
עד 20.1.48

1. כמהלך חודש זה חלו שינויים בתרכבן ובארגונן הסקטי של יחידות האויב. לפי הידיעות שנמצא עברו בחודש זה, בין ה-2 ל-20 בו, יחידות גדולות ומאורגנות של האויבן על נשקן, את הגבול הסורי בנקודות שונות. לפי ידיעות שסרו נמאסרו עכרה יחידה גדולה (קרוב ל-500 איש) גם את גבול עבר-הירדן. בנווד לידיעות שנמסרו עד כה, היו יחידות אלה של האויב מאורגנות במתכונת צבאית ועשו רושם של יחידות קרביות מלוכדות. כל הידיעות הנ"ל מצריכות אימות נוסף, אף-על-פי שנוכחותן כארץ כבר התבטאה, במספר פעולות שאופיין חרג ממסורת שיטה הפעולות שארעו עד עתה.
2. עצמת יחידות האויב שבצעו את הפעולות בחלקי הארץ השונים* (כפר עציון, סביבות הר טוב, כפר אוריה, יחיעם) הגיעה עד 400 איש אשר פעלו, לפי הרושם שנתרשמו אנשינו שהשתתפו בפעולות, כיחידה סקטית תחת פיקוד אחים ולפי תכנית ערוכה מראש....

לוח אירועים עיקריים

ב) בדרך לעודיסה; ג) גשר ליד סעסע; ד) גשר הדן;	
ה) גשר החצבאני; ו) גשר שיק חוסיין.	
— 16 התקפת קאוקגי על טירת-צבי נהדפה.	
— 17 פעולת-גמול בית-שאן.	
— 18 רמת-רחל הותקפה.	
— 22 מכוניות-תופת הוכנסו לרחוב בן-יהודה בירושלים על-ידי בריטים, וגרמו ל-50 אבידות בנפש ומאות פצועים.	
— 29 רצח אנשי-מגן בבית-החרושת "היוצק" ליד מקוה-ישראל, אחרי שחיילים פירקו מהם את נשקם והפקירום בידי המון ערבי.	
מרס	
— 1 המלחמה בדרכים מגיעה לשיאה.	
— 4-2 התקפות ערבים על רמות-נפתלי ומגדיאל נהדפו.	
— 4 יחידת-מגן שחזרה מפעולות בהרי-ירושלים הותקפה ליד עטרות; ט"ו אנשיה נפלו בקרב-גבורה.	
— 11 מכונית-תופת התפוצצה בחצר המוסדות הלאומיים בירושלים וגרמה לאבידות ולהרס.	
— 12 התקפה על בית הקרן הקיימת שליד צומת בית-דגון נהדפה.	
— קרב בגלבוע. נפלו 7 מלוחמינו.	
— 14 כוחותינו פוצצו את הרחוב הראשי בפלוג'ה והבקיעו דרך לגת.	
— 26-10 תוך קרבות הגיעו שיירות שלנו לנגב בכביש החוף.	
— 17 שיירה ערבית, שהובילה נשק לחיפה, הושמדה ליד קרית-מוצקין.	
— 18 שיירה להר-טוב הותקפה.	
— 22 התקפה על הר-טוב נהדפה.	
— 26 העיר העתיקה במצור.	
— 28-27 שיירה גדולה לכפר-עציון הותקפה בשובה לירושלים ליד נבי דניאל. אנשי השיירה עמדו מול אלפי ערבים עד שנחלצו בהתערבות הצבא הבריטי. המכוניות והנשק של המגינים אבדו.	
— 27 שיירה שיצאה מנהריה ליחיעם הותקפה ליד הכפר הערבי כברי והושמדה: 42 מלוויה נפלו.	
— הגליל המערבי נותק.	
— 31 שיירה לירושלים הותקפה ליד חולדה; 17 מאנשיה נפלו.	
נובמבר 1947	
— 29 החלטת האומות המאוחדות על החלוקה ועל הקמת מדינה יהודית בחלק של ארץ-ישראל.	
— 30 הערבים פתחו בהתקפה בדרכים: התנפלות על אוטובוס יהודי שעשה דרכו ירושלימה.	
דצמבר	
— 2 המרכז המסחרי היהודי בירושלים הועלה באש בידי פורעים ערבים.	
— 8 התקפה על שכונת התקוה (בתל-אביב) נהדפה.	
— 11 פעולות-עונשין ראשונות של ההגנה.	
— 14 הלגיון תקף שיירה יהודית לבן-שמן. 14 אנשי הגנה נפלו.	
— 29 עשרות יהודים נרצחו בבתי-הזיקוק בחיפה.	
— 31 פעולת-עונשין בכפר בלדא-שיך ליד חיפה — בסיס מבצעי הרצח בבתי-הזיקוק.	
ינואר 1948	
— 10-9 התקפה ערבית ראשונה על-ידי כוחות מעבר לגבול: התקפה על כפר-סולד ננהדפה.	
— 14 התנגשות ליד גן-יבנה.	
— הותקפה רמת-רחל בירושלים.	
— התקפה על כפר אוריה נהדפה.	
— התקפה על גוש-עציון על-ידי עבד אל קדר חוסייני נהדפה.	
— 16-15 מחלקה של ל"ה שחשה לעזרת גוש-עציון נפלה בקרב-גבורה.	
— 20 התקפה על קיבוץ יחיעם על-ידי כנופיה מאורגנת של "צבא ההצלה" הערבי נהדפה.	
— 22 טנדר מבטיח-דרך שסייר בכביש מקוה-ישראל — ירושלים הותקף ליד יאזור ושבעת נוסטיו נהרגו.	
פברואר	
— 15-1 התקפות-נגד של ההגנה במרחבי הארץ (בית-צפפה, יאזור, חיפה, עין מהיל, קטמון, עין-זיתים).	
— 14 פשיטת-גמול מוצלחת על סעסע.	
— 15 פיצוץ ששה גשרים: א) בכביש הראשי ליד מטולה;	